

Obsah

1.

VČASNÝ VEK SLOVÁKOV

Úvod	25
Dušan Čaplovič	29
1. Jordanes o pravlasti Slovanov (okolo roku 551)	43
2. Nápis na náhrobku tourského biskupa Martina (pred rokom 580)	44
3. Prokopios o charaktere a zvykoch Slovanov (530–545)	45
4. Neznámy kronikár (Fredegar) o vzniku a jestvovaní kmeňového zväzu západných Slovanov – Samovej ríše (623–658) a jej obrane proti Avarom a Frankom (608–658)	47
5. Opis hradov a krajín severne od Dunaja (815–817, 882–883)	50
6. Rozdelenie nástupníctva vo Franskej ríši Ludovítom Pobožným (júl 817)	51
7. Rozdelenie cirkevnej správy medzi Pasovské biskupstvo a Salzburské arcibiskupstvo (18. novembra 829)	52
8. Bavorskí biskupi o Nitrianskom kniežatstve, vysvätení kostola v Nitre, vyhnaní Pribinu z Nitry, Zadunajskom (Panónskom) kniežatstve Pribinu a Kocela a ich činnosti (828–871 alebo 873)	54
9. Letopisy o Veľkej Morave a expanzii východofranských panovníkov (864–897)	59

10. Pápež Hadrián II. povoľuje používať pri bohoslužbách sloviensky jazyk (po 14. februári 869)	63
11. Opis krajín a sídiel národov strednej Európy vrátane Veľkej Moravy (pred 874)	65
12. Život Konštantína Filozofa (863–869)	67
13. Pápež Ján VIII. potvrdzuje Metoda v hodnosti arcibiskupa a jeho pravovernosť, zriaďuje Nitrianske biskupstvo a za jeho biskupa menuje Vichinga, potvrdzuje sloviensky bohoslužobný jazyk (jún 880)	70
14. Metodovo Napomenutie vladárom (880–885)	73
15. Pápež Štefan V. berie kráľa Svätopluka I. pod svoju ochranu, poučuje ho vo viere, uznáva pravovernosť Vichinga a znova ho ustanovuje za nitrianskeho biskupa, zatracuje Metoda a zakazuje používanie slovienskeho jazyka v liturgii (po auguste 885)	75
16. Život Metoda (863–886)	77
17. Zápisy mien pútnikov – návštevníkov niektorého zo severoitalských kláštorov po ceste do Ríma v Cividalskom evanjeliári (8.–10. stor.)	80
18. Sťažnosť bavorského episkopátu pápežovi Jánovi IX. na Slovenov – obyvateľov Veľkej Moravy s výčitkou pápežovi, že na území Veľkej Moravy zriadil (obnovil) Moravskú provinciu a tri biskupstvá na území cirkevne patriacom Pasovskému biskupstvu (júl 900)	81

19. Životopisec Nauma o zániku Veľkej Moravy (916–927)	85
20. Byzantský cisár Konštantín VII. Porfyrogenet o existencii Veľkej Moravy, jej zániku a nomádskych kočovných kmeňoch (948–952)	86
Literatúra	88

2. PRVÉ STOROČIA SLOVÁKOV V UHORSKOM KRÁĽOVSTVE

Richard Marsina, Ján Beňko	91
21. Slovensko dočasne pod vládou poľských Piastovcov (okolo roku 1003–1004)	107
22. Mravné ponaučenia uhorského kráľa Štefana I. pre svojho syna, kráľoviča Imricha o jazykovej a národnostnej tolerancii (1013–1015 alebo 1024)	108
23. Zákony uhorského kráľa Štefana I. o právomoci biskupov, zachovávaní kresťanstva, hospodárskom zabezpečení fár a povinnosti platenia desiatku (1020–1030)	109
24. Územie Slovenska súčasťou údely, tretiny kráľovstva s centrom v Nitre (1048)	111
25. Bitka medzi údelnými vojvodami a uhorským kráľom Šalamúnom (14. marca 1074)	112
26. Zakladacia listina benediktínskeho kláštora v Hronskom Svätom Beňadiku (1075)	115
27. Rozsudková listina uhorského kráľa Kolomana o právach zoborského benediktínskeho kláštora udelených kráľom Štefanom I. (1111).....	119
28. Uhorský kráľ Belo II. potvrdzuje práva a majetky benediktínskeho konventu sv. Štefana kráľa v Bzovíku, udelené mu zakladateľom županom Lampertom	

a inými darovateľmi (1135)	121
29. Súpis príjmov uhorského kráľa a uhorských biskupstiev z obdobia vlády Bela III. (1184)	123
30. Zlatá bula Ondreja II. (1222)	124
31. Zakladacia listina benediktínskeho kláštora na Skalke (1224)	127
32. Výsady trnavských mešťanov (1238)	129
33. Výsady spišských kopijníkov (7. júna 1234)	131
34. Udelenie výsad kráľovských hostí novým osadníkom na majetkoch hronskosvätobeňadického kláštora (1244–1328)	132
35. Zakladacia listina premonštrátskeho kláštora v Kláštore pod Znievom (15. júla 1251)	134
36. Uhorský kráľ Belo IV. ustanovuje (zavádza) práva Židov v uhorskom kráľovstve (5. decembra 1251)	136
37. Povinnosti a práva poddaných v Liptove (11. augusta 1265)	138
38. Potvrdenie Zlatej buly (1267)	141
39. Výsady spišských Sasov (25. augusta 1271)	143
40. Ján, nitriansky biskup a nitriansky župan sa sťažuje na škody, ktoré mu spôsobil Matúš Čák z Trenčína, vypočítava ich a so súhlasom kaločského arcibiskupa Ladislava a iných uhorských biskupov ho opätovne spolu s jeho prívržencami exkomunikuje a na jeho území vyhlasuje interdikt (3. marca 1318)	145
41. Povolenie slobodného dolovania drahých kovov (17. mája 1327)	149
42. Ustanovenia o používaní obchodnej cesty medzi uhorským a českým kráľovstvom (6. januára 1336)	150
43. Uhorský kráľ Ludovít I. udeľuje Košiciam erb (7. mája 1369)	152
44. Uhorský kráľ Ludovít I. potvrdzuje výsady slovenským mešťanom Žiliny (7. mája 1381)	155
45. Dohoda o podmienkach obchodu Košíc s Krakovom a inými krajinami (4. marca 1394)	157
46. Najstaršia po česky písaná listina na Slovensku (13. decembra 1422)	159

47. O panstve Jána Jiskru na Slovensku, o Pongrácovi z Liptovského Mikuláša a bratříkoch (1440–1460)	161
48. Ján Jiskra spolu so svojimi mestami a svojimi prívržencami uzatvára večný mier s Pongrácom z Liptovského Mikuláša a jeho prívržencami (4. mája 1449)	163
49. Najstarší po slovensky napísaný zápis v Žilinskej knihe o pokonaní medzi mešťanmi z poľskej Bialej a žilinským mešťanom Mikulášom Polákom (22. januára 1451)	167
50. Pápež Pavol II. dáva bratislavskému prepoštovi, vicekancelárovi bratislavskej univerzity Jurajovi Schombergovi právo používať biskupské insígnie (13. augusta 1469)	169
51. Žilinské (magdeburské) právo o používaní slovenčiny a nemčiny pred mestským súdom (1473)	171
52. Zmluva o stavbe banských strojov v stredoslovenskom banskom revíre (24. apríla 1475)	172
53. Prísazná formula členov mestskej rady mesta Trenčína (1476)	175
54. Spišské kázňové modlitby (1479–1480)	176
55. Matej I., uhorský kráľ nariaďuje pokojnú voľbu trnavského richtára z radov nemeckých a slovenských mešťanov (21. mája 1486)	179
56. Právna filozofia Tripartita, rozdelenie práva a rozlišovanie práva prirodzeného, práva národov (medzinárodného), práva občianskeho a ich charakteristiky (1514)	181
57. Uhorský snem určuje Bratislavu za hlavné mesto Uhorska (19. septembra 1536)	183
58. Uhorský kráľ Ferdinand I. nariaďuje paritné zastúpenie Maďarov, Nemcov a Slovákov pri voľbe richtára a členov mestskej rady Trnavy (4. apríla 1551)	184
59. Prísazné formuly dedinských richtárov, mestských zamestnancov a mešťanov Levoče (1552–1610)	187

60. O kvalite kremnických mincí (pred rokom 1563)	189
61. Vojenský poriadok na obranu stredoslovenských banských miest a okolia pred Turkami (17. mája 1564)	191
62. Vavrinec Benedikt z Nedožier o pestovaní slovenčiny (1603)	195
63. Ustanovenia Viedenského mieru o území a národoch Uhorska, náboženskej slobode, politických a právnych otázkach (23. júna 1606)	196
64. Ustanovenia uhorského snemu, potvrdené kráľom Matejom II., o rovnoprávnom postavení Maďarov s Nemcami a Slovákmi v slovenských mestách a mestečkách (6. decembra 1608)	197
Literatúra	199

3. NA CESTE K MODERNÉMU NÁRODU

Vladimír Segeš, Ján Hučko	201
65. Uznesenie Žilinskej synody o organizácii evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, povinnostiach a materiálnom zabezpečení duchovných (30. marca 1610)	220
66. Slzy slovenského národa (1642)	223
67. Benedikt Sólöši o slovenskom národe, veľkomoravskej a cyrilometodskej tradícii (1655)	224
68. Daniel Sinapius-Horčíčka o Slovákoch a Slovanoch (1678)	226
69. Imrich Tököli „kráľom Uhorska“ (16. septembra 1682)	228
70. O požiadavkách a právach slovenského farára a slovenských mešťanov v Levoči (5. októbra 1682)	229
71. Daniel Sinapius-Horčíčka o rozdielnosti slovenčiny a češtiny (1683)	231
72. Významná účasť v protihabsburskom povstaní Františka II. Rákociho a posviacka povstaleckých zástav (okolo roku 1707)	232

73. Matej Bel o Slovákoch (1718–1742)	234
74. Maginova Apológia – prvá národná obrana Slovákov (1728)	240
75. Samuel Timon o pohostinnom prijatí Maďarov Slovákami v Panónii (1733)	242
76. Štatút cechu slovenských ševcov v Bratislave (1738)	244
77. Matej Markovič o autochtónnosti Slovákov v Dunajskej kotline a kráľovi Svätoplukovi (asi 1745)	248
78. Založenie Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici (13. decembra 1762)	249
79. Adam František Kollár o národoch Uhorska, jazyku Slovanov a Slovákov (1763)	251
80. Žiadosť slovenských obyvateľov Bratislavy cisárovnej Márii Terézii o zriadenie slovenskej školy (december 1770)	253
81. Juraj Papánek o slovenskom kráľovi Svätoplukovi I. a prírodnom bohatstve Slovenského kráľovstva (1780)	255
82. Tolerančný patent, nariadenia Jozefa II., poskytujúce obmedzenú náboženskú slobodu evanjelikom augsburského i helvétskeho (kalvínskeho) vyznania a pravoslávny v Uhorsku (25. októbra 1781)	258
83. Juraj Sklenár o polohe Veľkej Moravy (1784)	265
84. Patent Jozefa II. o zrušení nevoľníctva v Uhorsku (22. augusta 1785)	266
85. Ján Hrdlička o starobylosti a vznešenosti slovenčiny (1785)	268
86. Ján Hrdlička o histórii a vlastnostiach Slovákov (1785)	271
87. Ondrej Mésároš k uzákoneniu spisovnej slovenčiny Antonom Bernolákom (5. augusta 1786)	273
88. Anton Bernolák o vzniku prvej spisovnej slovenčiny (1787)	275
89. Chvála Slovákov Juraja Rohonyiho (1791)	277
90. Fándlyho požiadavka zavedenia slovenčiny do nižších škôl a lektora slovenčiny na vyšších školách v Uhorsku (1793)	279

91. Plány na pretvorenie Uhorského kráľovstva na Uhorskú federatívnu republiku (máj 1794)	281
92. Ján Kollár o štúdiu na bratislavskom evanjelickom lýceu a materinskej reči (1812–1815)	282
93. Ján Kollár o pomadžarčovaní Slovanov v Uhorsku (1821)	284
94. Národná obrana Ľudovíta M. Šuhajdu (1834)	286
95. Návrh petície Slovákov uhorskému snemu o používaní materinskej reči v Uhorsku (1840)	288
96. Národná obrana Ondreja Soltysa (1841)	291
97. Ľudovít Štúr o autochtónnosti Slovákov, Veľkej Morave, vpáde Maďarov, ich usadení sa v Dunajskej kotline a zmluve so Slovákmi (1841)	293
98. Slovenský prestolný prosbopis (6. júna 1842)	295
99. Uzákonenie spisovnej slovenčiny (11.–16. júla 1843)	299
100. Hymnická pieseň Janka Matúšku Ponad Tatrou blýska (január 1844)	300
101. Založenie prvého celonárodného spolku Tatrín a prizvanie k spolupráci (27. augusta 1844)	302
102. Teoretické a praktické zdôvodnenie uzákonenia spisovnej slovenčiny a koncepcie národnej osobitosti Ľudovítom Štúrom (1846)	304
103. Zrušenie poddanstva v Uhorsku (18. marca 1848)	305
104. Žiadosti slovenského národa (10. mája 1848)	307
105. Žiadosti uhorských Slovákov a Rusínov (7. júna 1848)	311
106. Štúrova reč pred slovenskými dobrovoľníkmi (18. septembra 1848)	313
107. Výzva Slovenskej národnej rady K národu slovenskému! (20. novembra 1848)	315
108. Pamätný spis návrhov riešenia slovenskej otázky (19. marca 1849)	318
109. Rozkaz Štefana Marka Daxnera, náčelníka slovenských dobrovoľníkov horehronským obciam (richtárom), aby poslali posily pre Slovenský dobrovoľnícky zbor v Tisovci (27. septembra 1849)	320
Literatúra	321

4. ŠTÁTOPRÁVNE SNAHY A POLITICKOPROGRAMOVÁ ORIENTÁCIA ZA UZNANIE NÁRODNEJ SVOJBYTNOSTI

Milan Podrimavský, Miroslav Pekník	323
110. Memorandum národa slovenského (7. júna 1861)	336
111. Slovenský prestolný prosbopis o vydanie privilégia na ochranu slovenského národa (6. decembra 1861)	344
112. Návrh na privilegiálnu listinu na zriadenie a organizáciu osobitného Hornouhorského slovenského Okolia (dištriktu) (6. decembra 1861)	348
113. Program politického zoskupenia Nová škola slovenská (2. januára 1868)	358
114. Národnostný zákon z roku 1868 (9. decembra 1861)	361
115. Návrh zákona o zrovnoprávnení národností vypracovaný z iniciatívy Viliama Paulinyho-Tótha (23. októbra 1870)	367
116. Rezolúcia strany vyrovnania (Novej školy slovenskej) (23. októbra 1872)	369
117. Program Slovenskej národnej strany ohľadne snemových volieb (28. apríla 1881)	370
118. Zásady politického programu stúpencov hungaristickej orientácie (30. decembra 1886)	371
119. Program spolčenia národných strán rumunskej, slovenskej a srbskej v Uhorsku a Sedmohradsku (10. augusta 1895)	372
120. Ohradenie sa Rumunov, Srbov a Slovákov proti miléniovej slávnosti (30. apríla 1896)	377
121. Program zoskupenia hlasistov (1. júla 1898)	380
122. Volebný program	

Slovenskej národnej strany (11. apríla 1901)	382
123. Manifest Slovenskej národnej strany (5. apríla 1906)	383
124. Volebný program Slovenskej ľudovej strany (13. apríla 1906)	387
125. Pamätný spis (memorandum) Slovenskej národnej strany (28. júna 1911)	388
126. Program Slovenskej národnej strany (5. augusta 1913)	395
127. Slovensko-české vzťahy a spolok Československá jednota (august 1911 a 1913)	396
128. Dôverný list podpredsedu Československej jednoty Rudolfa Piláta americkému Slovákovi Milanovi Gettingovi (8. septembra 1913)	399
129. Výklad programu Slovenskej národnej strany (marec–máj 1914)	401
130. Americkí Slováci a výklad programu Slovenskej národnej strany (1. apríla 1914)	407
131. Program slovenskej sociálnej demokracie v otázke postavenia Slovákov v uhorskom štáte (13. apríla 1914)	409
132. Pokus o utvorenie Slovenskej národnej rady (26. mája 1914)	411
133. Sarajevský atentát a slovenská politika (3. júla 1914)	414
Literatúra	417

5. VO VÍRE „VELKEJ VOJNY“ V ZÁPASE ZA NOVÝ ŠTÁT

Marián Hronský, Miroslav Pekník	419
134. Od predsedníctva Slovenskej národnej strany (5. augusta 1914)	431
135. Memorandum Slovenskej ligy v Amerike (10. septembra 1914)	434
136. Naším heslom musí byť: Preč	

od Maďarov! – Výňatky z listov Matúša Jankolu o riešení slovenskej otázky a slovensko- českej orientácii (11. a 15. decembra 1914)	439
137. Poslanie na Slovensko (28. januára–2. februára 1915)	441
138. Vyhlásenie Správy Zväzu česko-slovenských spolkov v Rusku o pomere Čechov a Slovákov (20. mája 1915)	442
139. Clevelandská dohoda (22. októbra 1915)	445
140. Kyjevský zápis (29. augusta 1916)	449
141. Náš cieľ – programový prejav slovenskej politickej reprezentácie v Rusku (19. októbra 1916)	451
142. Úloha slovenskej otázky v oficiálnej českej politike (11. júla 1917)	453
143. Vycenzúrovaná časť článku Národných novín reagujúca na májové vyhlásenie Českého zväzu (26. júla 1917)	455
144. Mobilizačná vyhláška Milana Rastislava Štefánika v Spojených štátoch amerických (september–október 1917)	458
145. Štrnásť bodov prezidenta Woodrowa Wilsona – ohlas (8. januára 1918)	463
146. Otvorený list Vavra Šrobára predsedovi Slovenskej národnej strany (19. februára 1918)	464
147. List Vavra Šrobára o programe Slovenskej národnej strany a slovenského národného hnutia (5. marca 1918)	467
148. Mikulášska rezolúcia (1. mája 1918)	470
149. Predsednícka správa Matúša Dulu o situácii Slovenskej národnej strany od vyhlásenia pasivity 5. augusta 1914 (24. mája 1918)	473
150. Zápisnica dôvernej porady predstaviteľov Slovenskej národnej strany (24. mája 1918)	476
151. Vyhlásenie Milana Rastislava Štefánika k Čechom	

a Slovákom s výzvou do boja proti Rakúsko-Uhorsku (26. mája 1918)	483
152. Pittsburská dohoda (30. mája 1918)	485
153. Vyhlásenie Milana Rastislava Štefánika a Eduarda Beneša k česko-slovenskému vojsku v Rusku s ocenením jeho bojovej činnosti (23. júla 1918)	488
154. Obežník predsedu Slovenskej národnej strany Matúša Dulu designovaným členom pripravovanej Slovenskej národnej rady o výsledkoch porady slovenských politikov v Budapešti (23. septembra 1918)	490
155. Washingtonská deklarácia (18. októbra 1918)	493
156. Wilsonova odpoveď Rakúsko-Uhorsku z 18. októbra 1918 (18. októbra 1918)	497
157. Reč Ferdiša Jurigu v uhorskom parlamente (19. októbra 1918)	499
158. Zákon a vyhlásenie Národného výboru československého o vzniku samostatného česko-slovenského štátu (28. októbra 1918)	503
159. Zápisnica z predporady deklaračného zhromaždenia (30. októbra 1918)	506
160. Zápisnica deklaračného zhromaždenia (30. októbra 1918)	509
161. Martinská deklarácia (30. októbra 1918)	513
Literatúra	515
Menný register	517